

Okruhy státní závěrečné zkoušky

MZS2VO – Učitelství pro 2. stupeň základních škol – výchova k občanství

I. OKRUH – FILOSOFIE A ETIKA

Filosofie

1. Počátky řecké filosofie

- a) Presokratikové a Démokritos, obraz světa, základní otázky
- b) Jak se liší tehdejší představa o úloze filosofie od současného pojetí?

2. Platón – ontologie

- a) „Mýtus o jeskyni“ a jeho interpretace, idea Dobra, smysl metafory stínu, námitky vůči teorii idejí, historické působení Platónovy ontologie
- b) Jak lze na Platónově mýtu o jeskyni přiblížit význam filosofie pro současný život?

3. Aristotelés

- a) Ontologie – nauka o kategoriích, „hylemorfismus“. Jak dochází ke změně věcí? Uveďte rozlišení čtyř druhů příčin, konečný zdroj pohybu.
- b) Vymyslete vhodný didaktický příklad pro vysvětlení „velké“ (substanciální) a „malé“ (akcidentální) změny.

4. Středověká filosofie

- a) Časové členění, hlavní představitelé, charakter a témata filosofie
- b) Najděte současný příklad, na němž by se dal vysvětlit „nominalistický“ a „realistický“ pohled na svět.

5. Descartes

- a) Co je tzv. metodická skepse? Jak lze rekonstruovat Descartův argument vedoucí k závěru „Cogito ergo sum“? Proč lze o Descartově filosofii mluvit jako o dualismu?
- b) Připravte si problémovou úlohu, která umožní pochopit klady a zápory mechanického pojetí přírody.

6. Racionalismus a empirismus v teorii poznání

- a) Jací jsou hlavní představitelé racionalismu a empirismu? V čem leží jádro sporu mezi racionalismem a empirismem? Co se skrývá za myšlenkou vrozených idejí? A co za metaforou „nepopsané desky“?
- b) Vytvořte problémovou úlohu, která na vybraných stoupcích racionalismu a empirismu předvede jádro sporu.

7. Kant teorie poznání

- a) Proč lze o Kantově filosofii mluvit jako o syntéze racionalismu a empirismu? Co je poznání *a priori* a *a posteriori*? Co jsou to tzv. antinomie čistého rozumu?
- b) Vytvořte problémovou úlohu, která vysvětlí podstatu tzv. „kopernikánského obratu“ v Kantově filosofii.

8. Pojetí spravedlivého státu ve filosofii Platóna a Aristotela

- a) Jak oba autoři chápou pojem spravedlnost a jaké její typy Aristotelés rozeznává? Jsou pro Platóna morální normy něčím přirozeným, nebo výsledkem dohody? Jaké formy státního uspořádání navrhuje a shledávají jako nejlepší? Podle jakých kritérií Aristotelés klasifikuje státní

uspořádání? Popište základy uspořádání státu, které Platón prezentuje v Ústavě, a uveďte nejznámější zdroje jeho kritiky.

- b) Podívejte se na vznik a význam pojmu utopie a pokuste se poznatky vztáhnout na některé prvky v díle Platóna či Aristotela. Diskutujte a argumentujte své stanovisko, zda-li je to proveditelné.

9. Teorie společenské smlouvy u T. Hobbesa a J. Locka

- a) Jaké je pojetí lidské přirozenosti u T. Hobbesa? Co to je přirozený stav a jak jeho podobu oba autoři popisují? Která přirozená práva identifikuje J. Locke? V čem se liší výsledná podoba vládní autority u každého z autorů? Zasadte jejich dílo do historického kontextu, v němž vzniklo.
- b) Shrňte hlavní ideu společenské smlouvy a navrhnete způsob, jakým vysvětlíte výhody participace na vytváření pravidel těmi, pro něž mají být závazná.

10. J. J. Rousseau

- a) Jaké je jeho pojetí svobody a jak se případně liší od pozdějších liberálních koncepcí? Popište Rousseauovu představu přirozeného stavu a uveďte, jaký je život člověka v něm. Jakým způsobem Rousseau uvažuje o vzniku nerovnosti mezi lidmi a jakou roli hraje v jeho filozofii pojem obecné vůle? Jakou podobu demokracie obhajuje?
- b) Předložte příklad, pomocí něhož by bylo možné studentům vhodně přiblížit Rousseauovu představu tzv. obecné vůle.

11. F. Nietzsche

- a) Jak Nietzsche kritizuje státní morálku? Popište jeho představu vůle k moci a diagnostiku nihilismu v souvislosti se „smrtí Boha“.
- b) Najděte příklad, který by osvětloval podstatu nihilismu.

12. Poznání

- a) Jak se nazývá věda zabývající se poznáním? Jak lze definovat poznání? Jaké znáte definice pravdy a jaká jsou jejich úskalí? Co říká zásada *fallibilismu*?
- b) Vytvořte problémovou úlohu, která vysvětlí základní definici poznání.

13. Filosofie vědy

- a) Čím se zabývá filosofie vědy? Jmenujte některé z představitelů. Co byl v historii tzv. demarkační problém? Co znamená pojem „verifikace“ a co „falzifikace“? Vysvětlete.
- b) Vytvořte problémovou úlohu, která demonstruje důležitost tzv. demarkačního problému.

14. Filosofie dějin

- a) Jaké jsou problémy spojené s vnímáním historie? Co zastává tzv. mikrohistorie a jaká jsou její základní pojetí? Co o pojetí historie tvrdí tzv. škola Análů.
- b) Na Fukuyamově tezi o konci historie předvedte základní problémy spojené s určením historie.

Literatura:

Anzenbacher, A.: *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994.

Ginzburg, C.: *Sýr a červy*. Praha: Argo, 2005.

Kenny, A.: *Stručné dějiny západní filosofie*. Praha, 2000.

Long, A. A.: *Hellénistická filosofie: stoikové, epikurejci, skeptikové*. Praha: Oikoymenh, 2003.

Peregrin, J.: *Filozofie pro normální lidi*. Praha: Dokořán, 2008.

Röd, W.: *Novověká filosofie I., II.* Praha, 2001.

Scruton, R.: *Krátké dějiny novověké filosofie*. Brno, 1999.

Tretera, I.: *Nástin dějin evropského myšlení*. Ladislav Horáček – Paseka, Praha a Litomyšl 1999.

Velké postavy politické filozofie. Praha, 1996.

Etika

15. Počátky etiky u Řeků.

- a) Sókratés, sofisté.
- b) Jaké etické názory vyjadřuje Sókratés v Platónově díle Kritón? Připravte si ukázkou, jak by bylo možné tyto názory představit na SŠ/ZŠ.

16. Platón

- a) Pojetí dobra, ctnosti, spravedlnosti, odpovídající uspořádání státu.
- b) Přečtěte si úryvek Ústavy II 331c-II 350c: Jak chápou spravedlnost protagonisté rozhovoru? Připravte si problémovou úlohu (příklad), na němž by bylo možné v hodině ZSV/OV diskutovat, co znamená „být spravedlivý“.

17. Aristotelés

- a) Pojetí ctnosti a dobrého života, cíl lidského usilování.
- b) Připravte si problémovou úlohu k tématu spontánně dobré jednání versus ctnostné jednání, k němuž se cvičíme.

18. Stoicismus

- a) Etické požadavky a jejich metafyzické předpoklady, hlavní představitelé nové stoy.
- b) Vymyslete příklad ze současného života, na němž by se dala ukázat prospěšnost stoického postoje ke skutečnosti.

19. Epikurós a epikureismus

- a) Nejvyšší dobro, hlavní etické názory a související názory na život a smrt, odlišnost vůči stoicismu.
- b) Přečtěte si předem *Dopis Menoikeovi*. K jakým charakterovým vlastnostem vede zacházení s potřebami a úsilí o slast, ke kterým Epikuros nabádá v dopise? Vymyslete příklad pro současnou dobu, který by ilustroval škodlivost některého ze strachů, jež se Epikurós snaží rozptýlit.

20. Vznik a původní založení křesťanské etiky

- a) Prameny křesťanské etiky. Zásadní požadavky „Horského kázání“. Významní představitelé ve středověku.
- b) Vymyslete problémovou úlohu, na níž by bylo možné ukázat důležitost požadavku pravdivosti v současné době (mezilidské vztahy, masmédia,...).

21. Kant

- a) Předpoklady a principy Kantovy etiky.
- b) Vymyslete problémovou úlohu k tématu hypotetického/kategorického imperativu.

22. Utilitarismus

- a) Vznik a představitelé utilitarismu, utilitarismus pravidel a činu.
- b) Vymyslete problémovou úlohu, na níž bude možné představit problematiku otázky, zda účel světi prostředky.

23. Relativita etiky a etický relativismus

- a) Význam pojmů relativita, universalismus, etický relativismus. Představte podstatu problému shrnutého pod dané pojmy. Pojem kulturní relativismus a souvislosti s etickou problematikou.
- b) Vymyslete problémovou úlohu, na niž by bylo možné představit spor kulturního relativismu s universalismem

24. Determinace a svoboda

- a) Základní souvislost sporu indeterminismu s determinismem a etiky. Vyberte v dějinách filosofie jednoho myslitele/směr, na němž tuto problematiku představíte.
- b) Existují v současnosti nějaké poznatky o člověku, které by jeden nebo druhý názor podporovaly?

25. Etika pedagoga a žáka

- a) Vyhledejte a prostudujte různé návrhy etických kodexů pedagoga a žáka a etický kodex UHK. Vyberte nejzávažnější body, které by měly takové kodexy tvořit. Na jakých obecných etických principech jsou založeny? Jak lze některé z vybraných požadavků zdůvodnit?
- b) Vymyslete problémovou úlohu, která by studenty nebo žáky vedla k pochopení vazby mezi právy a povinnostmi.

Literatura:

Anzenbacher, A.: *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994.

Bible: Druhá kniha Mojžíšova

Epikurós: Dopis Menoikeovi, např. in: Hodovský, I., Sedlák, J.: *Z dějin morálních teorií* (Antologie z etiky I). Olomouc, 1995.

Gluchman, V., Dokulil, M.: *Súčasná etická teorie*. Prešov: LIM, 2000.

Kohák, E.: *Svoboda, svědomí, soužití*. Praha: Slon, 2004.

Long, A. A.: *Hellénistická filosofie: stoikové, epikurejci, skeptikové*. Praha: Oikoymenh, 2003.

Matoušovo evangelium.

Peschke, K. H.: *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999.

Platón: *Kritón*.

Platón: *Ústava*.

Remišová, A. (ed.): *Dějiny etického myšlení v Evropě a USA*. Bratislava: Kalligram, 2008.

Ricken, F.: *Antická filosofie*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002.

Ricken, P.: *Obecná etika*. Praha: Oikoymenh, 1995.

Rist, J. M.: *Stoická filosofie*. Praha: Oikoymenh, 1998.

Störig, H. J.: *Malé dějiny filosofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

Tretera I.: *Nástin dějin evropského myšlení*. Ladislav Horáček – Paseka, Praha a Litomyšl, 1999.

II. OKRUH – SPOLEČENSKÉ VĚDY

Sociologie a ekonomie

1. Geneze sociální teorie (projekt osvícenství, sociální dopady francouzské revoluce; založení sociologie; pozitivismus A. Comta, evolucionismus a sociální darwinismus H. Spencera; organické pojetí společnosti).
2. Francouzská sociologická škola (E. Durkheim – sociální fakt jako předmět sociologie, příklady; specifická sociologická vysvětlení ve srovnání s psychologii; kolektivní reprezentace a rituály, společenská dělba práce; M. Mauss – význam a funkce daru).
3. Pozitivismus a rozumějící sociologie (Max Weber – racionalizace, byrokracie, jednání, společenská třída a typy panství; problém hodnotové neutrality a ideální typ; Georga Simmel – sociální formy a diferenciací v moderní kultuře).
4. Společenská solidarita, redistribuce, nerovnost a konflikt. Hegelova koncepce dějin a historický materialismus; K. Marx – společenské bytí a vědomí; třída u Marxe ve srovnání s Weberem. Paretovo odmítnutí socialismu, derivace a residua v jednání, teorie elit).
5. Sociologie v podmínkách industrializace, urbanizace a migrace (rozvoj americké sociologie; důraz na jedince a jeho představu o společnosti; socializace, primární skupiny, role, status a prestiž, sociální mobilita; sociologie města – Chicagská škola).
6. Funkcionalismus (T. Parsons, systémové pojetí společnosti, funkce norem a normativní kultura; pojetí dysfunkce a deviance u R. K. Mertona, funkce konfliktu podle L. Cosera a R. Dahrendofa; kritiky konsenzualismu).
7. Jedinec, interakce a sociální realita (symbolický interakcionismus E. Goffmanna, fenomenologická sociologie A. Schütze a sociální konstrukce reality. Paradigma konstruktivismu a jeho povaha).
8. Struktura a jednání (protiklad voluntaristického a deterministického pojetí jednání; principy strukturalismu a poststrukturalismu – vědění, moc a diskurs u M. Foucaulta; Teorie jednání u P. Bourdieu – sociální prostor, typy kapitálu, habitus a sociální pole; společenská řeč diferencí).
9. Sociální změna, globalizace a migrace (teorie světového systému podle I. Wallersteina; globální krize, nerovnost a její důsledky – Z. Bauman, U. Beck; migrační teorie)
10. Sociální identity (etnicita, národ, gender, třída a „rasa“; menšinové identity, stereotypy, sociální vyloučení a marginalizace; liberalismus, multikulturalismus, konzervativismus v politice identit).

Literatura:

- Baršová, A. – Barša, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Masarykova univerzita, 2005.
- Bauman, Z.: *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999.
- Cuin, C. H. – Gresle, F.: *Dějiny sociologie*. Praha: SLON, 2004.
- Eriksen, T. H.: *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: SLON, 2012.
- Holubec, S.: *Sociologie světových systémů: hegemonie, centra, periferie*. Praha: SLON, 2009.
- Giddens, A.: *Sociologie*. Praha: Argo, 1999.
- Keller, J.: *Dějiny klasické sociologie*. Praha: SLON, 2004.
- Keller, J.: *Úvod do sociologie*. 4. vyd. Praha: SLON, 1999.
- Petrusek, M. a kol.: *Sociologie*. Praha: SPN, 1997.

Szaló, C.: *Transnacionální migrace: Proměny identit, hranic a vědění o nich*. CDK, 2007.

Šubrt, J.: *Postavy a problémy soudobé teoretické sociologie: sociologické teorie druhé poloviny 20. století*. ISV, 2001.

11. Trh práce a pracovněprávní vztahy: profesní volba (vloha, nadání, schopnost, vzdělávací systém, dělba práce), získání profese (životopis, motivační dopis, přijímací pohovor), pracovní právo (zaměstnavatel x zaměstnanec a jejich práva a povinnosti, vznik a formy pracovního poměru, trvání a zánik pracovního poměru).

Literatura:

Mareš, S., Mohelská, H., Šabatová, M.: *Manažerské metody*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.
Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce.

12. Tržní ekonomika a ochrana soukromého vlastnictví: základní ekonomické pojmy (ekonomické subjekty, ekonomické systémy, teorie potřeb, statky, výrobní faktory, dělba práce), trh zboží a služeb (strana poptávky, strana nabídky, trh a rovnovážná cena), soukromé vlastnictví a jeho ochrana (vlastnictví, nejčastější formy porušování autorských práv).

Literatura:

Hájek, L.: *Ekonomie a ekonomika*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009.

Holman, R.: *Základy ekonomie pro studenty vyšších odborných škol a neekonomických fakult VŠ*.

Praha: Beck, 2000.

Zákon č. 121/2000 Sb., *O právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským*.

13. Národní hospodářství a úloha státu v ekonomice: základní makroekonomické veličiny (HDP, nezaměstnanost, inflace, platební bilance), sociální politika (veřejné zdravotní pojištění, důchodové pojištění a důchodový systém, nemocenské pojištění, státní politika zaměstnanosti), fiskální a monetární politika (státní rozpočet, ČNB).

Literatura:

Hájek, L.: *Ekonomie a ekonomika*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009.

Pavelka, T.: *Makroekonomie základní kurz, druhé aktualizované vydání*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007.

aktuální materiály MPSV a ČSSZ

14. Podnikání, management, marketing: právní formy podnikání (podnikatel, osobní podniky a podniky pro jednotlivce, kapitálové společnosti, sdružení podniků), management (vymezení pojmu, úroveň řízení, metody kreativního řešení problémů), marketing (reklama, cena produktu).

Literatura:

Synek, M. a kol.: *Podniková ekonomika*. Praha, C. H. Beck, 2000.

Skořepa, M., Skořepová, E.: *Finanční gramotnost a ekonomická gramotnost*. Praha: Scientia, 2008.

Mareš, S.: *Základy managementu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.

15. Finance: peníze (funkce a žádoucí vlastnosti, evoluce peněz a platebního styku), bankovníctví (dvoustupňový bankovní systém, produkty depozitní, úvěrové a platebního styku, RPSN, úročení).

Literatura:

Revenda, Z.: *Peněžní ekonomie a bankovníctví třetí vydání*. Praha: Management press, 2000.

Skořepa, M., Skořepová, E.: *Finanční gramotnost a ekonomická gramotnost*. Praha: Scientia, 2008.

Polouček, S. a kol.: *Bankovníctví*, Praha: C. H. Beck, 2006.

Politologie a právo

16. Předmět studia politologie. Duvergerovo rozdělení přístupů dle obsahu politické vědy. Trojdimenzionální pojetí politiky – vysvětlete jednotlivé dimenze a uveďte příklady.
17. Vysvětlete normativně-ontologický, historicko-dialektický a empiricko-analytický přístup v politické vědě. Co je komparativní metoda a proč ji politologie využívá?
18. Jaké jsou rozdíly mezi konsociální a konsensuálním modelem vládnutí na straně jedné a westminsterským modelem vládnutí na straně druhé.
19. Jak byste charakterizovali stát? Popište jeho hlavní rysy. Jak se mění funkce státu v závislosti na jeho typu (minimální stát, stát jako nástroj rozvoje, sociálnědemokratický stát, totalitní stát)?
20. Jaké je chápání moci v politologii? Co je to *moc*? Jaké jsou její základní dimenze? Vysvětlete dělbou moci. Kterí teoretikové s konceptem přišli? Uveďte hypotetický příklad dělby moci.
21. Jaké jsou základní přístupy ve studiu nedemokratických režimů? Jaký je rozdíl mezi totalitárním a autoritativním režimem?
22. Základní techniky přímé demokracie, jaké jsou jejich charakteristiky? Uveďte příklady zemí, kde se vyskytují.
23. Jaký je rozdíl mezi unitárním státem a federací? Jaké jsou typy federací? Vysvětlete termíny *regionalizace*, *regionalismus*, *politická decentralizace*, *administrativní dekoncentrace*.
24. Charakterizujte parlamentní systém vlády. Rozdělte parlamentní systémy dle vztahu vlády a parlamentu a dle vztahu premiéra a členů vlády. Kterí odborníci se této problematice věnovali?
25. Analyzujte prezidentský a poloprezidentský systém vlády. Uveďte příklady zemí s těmito formami vlády.

Literatura:

- Berg-Schlosser, D. - Stammen, T.: *Úvod do politické vědy*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 2000.
- Cabada, L. - Kubát, M.: *Úvod do politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.
- Dočekalová, P. – Švec, K. a kol.: *Úvod do politologie*. Praha: Grada, 2010.
- Heywood, A.: *Politologie*. Praha: EurolexBohemia, 2004.
- Hloušek, V. - Kopeček, L., eds.: *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektiv demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003.
- LeDuc, L. - Niemi R. G. - Norris, P., eds.: *Comparing Democracies 2: New Challenges in the Study of Elections and Voting*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 2002.
- Novák, M.: *Strany a stranické systémy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1997.
- Říchová, B. - Fiala, V. a kol.: *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace*. Praha, Olomouc: Moneta, 2002.
- Říchová, B.: *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 2000.
- Říchová, B.: *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002.

26. Co se rozumí pojmem prameny práva, co je za ně považováno v českém právním řádu a v čem se okruh uznávaných pramenů práva liší v rámci jednotlivých velkých právních tradic (rodin) soudobého práva?

Literatura:

Knapp, V.: *Teorie práva*. Praha, 1995, str. 129 – 146.

Gerloch, A.: *Teorie práva*. 5. vydání, Plzeň, 2009.

27. Jakými hlavními metodami se vykládá právní text a jaká je podstata těchto metod?

Literatura:

Knapp, V.: *Teorie práva*. Praha, 1995, str. 167 – 173.

Gerloch, A.: *Teorie práva*. 5. vydání, Plzeň, 2009.

Melzer, F.: *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha, 2010.

28. Jaké hlavní funkce plní Parlament v ústavním pořádku ČR a jaký je jeho vztah k ostatním mocím ve státě?

Prameny: hlava II. Ústavy ČR; zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny; zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu; zákon č. 247/1995 Sb., volební zákon (přehledově)

Literatura:

Pavlíček, V., a kol.: *Ústavní právo a státověda, II. Díl. 2.* vydání, Praha, 2008, str. 321 – 478.

kol. aut.: *Parlament ČR*. 2. vydání, Praha, 2008.

29. Jak je organizována soudní moc v ČR: jaká jsou základní pravidla o jmenování a odvolávání soudců, účasti laické veřejnosti na výkonu soudnictví, soudní organizaci a jaké jsou pravomoci soudní moci?

Prameny: hlava IV. Ústavy ČR; zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích; zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců; procesní kodexy (přehledově)

Literatura:

Pavlíček, V., a kol.: *Ústavní právo a státověda, II. Díl. 2.* vydání, Praha, 2008, str. 600 – 649.

30. Jak jsou v ústavním pořádku ČR garantována a chráněna základní práva a svobody a co mezi ně náleží?

Prameny: Listina základních práv a svobod

Literatura:

Klíma, K., a kol.: *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. Vydání, Plzeň, 2009.

III. OKRUH – DIDAKTIKA

Každá otázka má tři části, přičemž v úvodu student pojedná téma teoreticky (vymezení problému, vysvětlení pojmů), dále se vyjádří k obecné praxi v českém školském prostředí (s oporou v doporučených textech – výzkumy, úvahy odborníků nad tématem, publikované zkušenosti učitelů), v závěrečné části pak student uvede vlastní návrh pro praxi (i na základě své zkušenosti /například s názornou ukázkou v portfoliu či pedagogickém deníku/).

1. **Výchova k občanství v Rámcovém vzdělávacím programu (RVP ZV)**

- charakteristika vzdělávací oblasti Člověk a společnost, charakteristika oboru Výchova k občanství, cíle oboru, klíčové kompetence, očekávané výstupy, přínosy průřezového tématu, plánování výuky, Bloomova taxonomie
- příprava učitele na výuku Výchovy k občanství (vyuč. hodina, dlouhodobé plánování, ŠVP)
- ŠVP v práci učitele – vlastní reflexe

Literatura:

Čechová, B.: *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí*. Praha: Portál, 2009.

Hrachovcová, M., Horská, V., Zouhar, J.: *Pomáháme při tvorbě ŠVP. Vzdělávací obor Výchova k občanství*. Úvaly: ALBRA, 2007.

Vališová, A., Kasíková, H., Bureš, M.: *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011.

RVP ZV

2. **Tematický okruh Člověk ve společnosti**

- charakteristika tematického celku (očekávané výstupy, učivo, mezipředmětové vztahy, průsečík s průřezovými tématy)
- realizace tematického celku v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace očekávaného výstupu v hodině Výchovy k občanství

Literatura:

řada učebnic nakladatelství FRAUS, Nová škola, SPN, Práce, Nakladatelství Olomouc, Alter apod.

RVP ZV

3. **Tematický okruh Člověk jako jedinec**

- charakteristika tematického celku (očekávané výstupy, učivo, mezipředmětové vztahy, průsečík s průřezovými tématy)
- realizace tematického celku v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace očekávaného výstupu v hodině Výchovy k občanství

Literatura:

řada učebnic nakladatelství FRAUS, Nová škola, SPN, Práce, Nakladatelství Olomouc, Alter apod.

RVP ZV

4. **Tematický okruh Člověk, stát a hospodářství**

- charakteristika tematického celku (očekávané výstupy, učivo, mezipředmětové vztahy, průsečík s průřezovými tématy)
- realizace tematického celku v projektech NNO, metodická podpora

- příklad vlastní realizace očekávaného výstupu v hodině Výchovy k občanství

Literatura:

řada učebnic nakladatelství FRAUS, Nová škola, SPN, Práce, Nakladatelství Olomouc, Alter apod.

RVP ZV

5. Tematický okruh **Člověk, stát a právo**

- charakteristika tematického celku (očekávané výstupy, učivo, mezipředmětové vztahy, průsečík s průřezovými tématy)
- realizace tematického celku v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace očekávaného výstupu v hodině Výchovy k občanství

Literatura:

řada učebnic nakladatelství FRAUS, Nová škola, SPN, Práce, Nakladatelství Olomouc, Alter apod.

RVP ZV

6. Tematický okruh **Mezinárodní vztahy, globální svět**

- charakteristika tematického celku (očekávané výstupy, učivo, mezipředmětové vztahy, průsečík s průřezovými tématy)
- realizace tematického celku v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace očekávaného výstupu v hodině Výchovy k občanství

Literatura:

řada učebnic nakladatelství FRAUS, Nová škola, SPN, Práce, Nakladatelství Olomouc, Alter apod.

RVP ZV

Pike, G., Selby, D.: *Cvičení a hry pro globální výchovu*. Praha: Portál, 2000.

7. Tematický **Doplňkový vzdělávací obor Etická výchova**

- charakteristika tematického celku/doplňkové vzdělávací oblasti (očekávané výstupy, učivo, mezipředmětové vztahy, průsečík s průřezovými tématy)
- realizace doplňkové vzdělávací oblasti v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace očekávaného výstupu v hodině Výchovy k občanství

Literatura:

řada učebnic nakladatelství FRAUS, Nová škola, SPN, Práce, Nakladatelství Olomouc, Alter apod.

RVP ZV - doplňkový vzdělávací obor etická výchova (MŠMT)

Nováková, M. a kol.: *Učíme etickou výchovu*. Praha: Luxpress, 2006.

8. Průřezové téma **Osobnostní a sociální výchova**

- základní pojmy Osobnostní a sociální výchovy, charakteristika průřezového tématu (přínosy průřezového tématu, tematické okruhy, průsečík s Výchovou k občanství)
- realizace průřezového tématu v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace přínosu průřezového tématu v hodině Výchovy k občanství na ZŠ

Literatura:

Valenta, J.: *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006.
Valenta, J.: *Didaktika osobnostní a sociální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013.

9. Průřezové téma **Výchova demokratického občana**

- základní pojmy Výchovy demokratického občana, charakteristika průřezového tématu (přínosy průřezového tématu, tematické okruhy, průsečík s Výchovou k občanství)
- realizace průřezového tématu v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace přínosu průřezového tématu v hodině Výchovy k občanství (popř. realizace projektu)

Literatura:

Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům. Praha: Argo, 2006.

Pike, G., Selby, D.: *Cvičení a hry pro globální výchovu*. Praha: Portál, 2000.

10. Průřezové téma **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**

- základní pojmy Výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech, charakteristika průřezového tématu (přínosy průřezového tématu, tematické okruhy, průsečík s Výchovou k občanství)
- realizace průřezového tématu v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace přínosu průřezového tématu v hodině Výchovy k občanství (popř. realizace projektu)

Literatura:

Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům. Praha: Argo, 2006.

Pike, G., Selby, D.: *Cvičení a hry pro globální výchovu*. Praha: Portál, 2000.

11. Průřezové téma **Multikulturní výchova**

- základní pojmy Multikulturní výchovy, charakteristika průřezového tématu (přínosy průřezového tématu, tematické okruhy, průsečík s Výchovou k občanství)
- realizace průřezového tématu v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace přínosu průřezového tématu v hodině Výchovy k občanství (popř. realizace projektu)

Literatura:

Průcha, J.: *Multikulturní výchova: Příručka (nejen) pro učitele*. 2. vyd. Praha: Triton, 2011.

Říčařová, A.: *Multikulturní výchova: tvořivé náměty pro výuku průřezových témat na 2. stupni ZŠ*. Praha: Raabe, 2011.

12. Průřezové téma **Environmentální výchova**

- základní pojmy Environmentální výchovy, charakteristika průřezového tématu (přínosy průřezového tématu, tematické okruhy, průsečík s Výchovou k občanství)
- realizace průřezového tématu v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace přínosu průřezového tématu v hodině Výchovy k občanství (popř. realizace projektu)

Literatura:

Činčera, J.: *Environmentální výchova. Od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007.

Daňková, L., Kulich, J., Toušková, B.: *Škola pro život II. Jak na environmentální výchovu po zavedení Rámcových vzdělávacích programů*. Praha: Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina, 2009.

Horká, H.: *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. Brno: PdF MU, 2005.

13. Průřezové téma Mediální výchova

- základní pojmy Mediální výchovy, charakteristika průřezového tématu (přínosy průřezového tématu, tematické okruhy, průsečík s Výchovou k občanství)
- realizace průřezového tématu v projektech NNO, metodická podpora
- příklad vlastní realizace přínosu průřezového tématu v hodině Výchovy k občanství (popř. realizace projektu)

Literatura:

Jiráček, J., Mičienka, M.: *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007.

Pike, G., Selby, D.: *Cvičení a hry pro globální výchovu*. Praha: Portál, 2000.

14. Didaktické prostředky ve výuce Výchovy k občanství

- vymezení pojmů - didaktické prostředky, různé druhy médií (vč. pracovních listů), didaktická technika, výukové materiály, metodiky, učebnice
- využití (specifických) didaktických prostředků ve Výchově k občanství – obrázek, komiks, karikatura, text písně, plakát filmu, beletrie apod.
- příklad vlastního využití a tvorby didaktických prostředků v hodině Výchovy k občanství

Literatura:

Rambousek, V.: *Materiální didaktické prostředky*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014.

Skalková, J.: *Obecná didaktika*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007.

15. Práce s novými médii ve výuce Výchovy k občanství

- vymezení pojmů – interaktivní tabule, internet ve výuce, film ve výuce, počítačová hra ve výuce
- využití nových médií Výchově k občanství – práce s interaktivní tabulí, rozmanité možnosti internetu, počítačové hry využitelné pro výuku Výchovy k občanství, příklady filmů využitelných pro různé tematické okruhy
- příklad vlastního využití nových médií ve výuce

Literatura:

Vaněček, D.: *Informační a komunikační technologie ve vzdělávání*. Praha: České vysoké učení technické, 2008.

16. Výukové metody I – monologické a dialogické

- charakteristika výukových metod – výklad, přednáška, vyprávění, instruktáž, referát, řízená diskuse, diskuse v akváriu, dialog
- kritická úvaha nad možnostmi využití uvedených metod ve Výchově k občanství (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace vybraných metod a jejich evaluace

Literatura:

Sitná, D.: *Metody aktivního vyučování*. Praha: Portál, 2009.

Maňák, J., Švec, V.: *Výukové metody*. 1.vyd. Brno: Paido, 2003.

Zormanová, L.: *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012.

17. Výukové metody II - skupinové formy

- charakteristika výukových metod - skupinové formy (např. skupinová a kooperativní výuka, vzájemné učení, JIGSAW I, II, round robin, buzz groups)
- kritická úvaha nad možnostmi využití uvedených metod ve Výchově k občanství (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace vybraných metod a jejich evaluace

Literatura:

Kasíková, H.: *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997.

Sitná, D.: *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013.

18. Výukové metody III – asociační metody

- charakteristika výukových metod – brainstorming, myšlenková mapa, pětilístek, volné psaní, kmeny a kořeny
- kritická úvaha nad možnostmi využití uvedených metod ve Výchově k občanství/OSvZ (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace vybraných metod a jejich evaluace

Literatura:

Buzan, T.: *Myšlenkové mapy*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2011.

Sitná, D.: *Metody aktivního vyučování*. Praha: Portál, 2009.

19. Výukové metody IV - práce s textem

- charakteristika výukových metod - práce s textem (myšlenková mapa z textu, klíčová slova, mezerový text, I.N.S.E.R.T, vzájemné učení z textu, čtení s předvídáním, výpisky)
- kritická úvaha nad možnostmi využití uvedených metod ve Výchově k občanství (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace vybraných metod a jejich evaluace

Literatura:

Kotrba, T., Lacina, L.: *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. Brno: Barrister&Principal, 2011.

Zormanová, L.: *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012.

20. Výukové metody V – projektové vyučování

- charakteristika projektového vyučování, znaky projektu
- kritická úvaha nad možnostmi využití projektového vyučování ve Výchově k občanství (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace projektového vyučování a jeho evaluace

Literatura:

Dömischová, I.: *Projektová výuka: moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.

Kotrba, T., Lacina, L.: *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2007.

Mazáčová, N.: *Vybrané pedagogické inovace v současné škole*. Praha: Univerzita Karlova, 2008.

21. Výukové metody VI – situační

- charakteristika výukových metod – problémové vyučování, situační metody, inscenační metody, didaktická hra
- kritická úvaha nad možností využití uvedených metod ve Výchově k občanství (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace vybraných metod a jejich evaluace

Literatura:

Kotrba, T., Lacina, L.: *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. Brno: Barrister&Principal, 2011.

Mazáčová, N.: *Vybrané pedagogické inovace v současné škole*. Praha: Univerzita Karlova, 2008.

22. Výukové metody VII - alternativní školy

- charakteristika alternativních škol – Dalton, Montessori, Waldorf, Jenský plán, Freinet apod.
- kritická úvaha nad možnostmi využití prvků alternativních škol ve Výchově k občanství (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace vybraných metod a jejich evaluace

Literatura:

Průcha, J.: *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001.

Pecháčková, Y., Václavík, V.: *Alternativní edukační koncepce v současné pedagogické praxi*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014.

23. Výukové metody VIII – podle fází vyučovacího procesu

- charakteristika výukových metod podle fází hodiny – např. motivační aktivity, icebreakers, evokační aktivity, opakovací aktivity, aktivity vhodné pro reflexi, aplikační aktivity, hodnotící a sebehodnotící aktivity, domácí úkoly
- kritická úvaha nad možnostmi využití uvedených metod ve Výchově k občanství (klady a zápory, vhodnost)
- příklady vlastní realizace vybraných metod a jejich evaluace

Literatura:

Maňák, J., Švec, V.: *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003.

Zormanová, L.: *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012.

24. Hodnocení a evaluace ve výuce Výchovy k občanství

- základní pojmy – hodnocení, evaluace, druhy hodnocení, kritériální hodnocení, portfolio
- specifické rysy hodnocení ve Výchově k občanství (znalosti, dovednosti, postoje), práce s portfoliem, slovní hodnocení vs. známkování
- návrh různých způsobů hodnocení vybraného očekávaného výstupu a přínosu průřezového tématu vzhledem ke zvoleným metodám

Literatura:

Doležalová, J., Vrabcová, D. a Svatoš, T. (ed.). *Hodnocení v práci učitele psychodidaktické a etické souvislosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007.

Košťálová, H., Miková, Š., Stang, J.: *Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008.

25. Klima třídy, klima školy

- základní pojmy – klima školy, kultura školy, klima třídy, složky klimatu, vnější vlivy působící na klima, nástroje na měření klimatu, participace žáků, kázeňské působení, odměny a tresty
- praktické měření klimatu (výsledky výzkumů, přínos analýzy vlastního měření pro učitele)
- pozitivní působení učitele Výchovy k občanství na školní resp. třídní klima - návrhy a příklady z praxe

Literatura:

Čapek, R.: *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008.

Čapek, R.: *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010.

Lašek, J.: *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001.

Další doporučená literatura:

Čapek, R.: *Dialogy o výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus. 2006.

Čechová, B.: *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí*. Praha: Portál, 2009.

Kalhous, Z., Obst, O.: *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009.

Kotrba, T., Lacina, L.: *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. Brno: Barrister&Principal, 2011.

Kříž, P.: *Kdo jsem, jaký jsem: aktivity pro osobnostní a sociální výchovu k podpoře sebepoznání a sebepojetí*. 1. vyd. Kladno: AISIS, 2005. Dokážu to? 130 s. ISBN 80-239-4669-2.

Sitná, D.: 1.vyd. *Metody aktivního vyučování*. Praha: Portál, 2009.

Skalková, J.: *Obecná didaktika*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007.

Zormanová, L.: *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012.

Doporučená literatura dostupná online:

Etická výchova [online]. [cit. 21. 2. 2018] Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání 2016 [online]. [cit. 21. 2. 2018] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/37052/>

Metodické projekty:

Projektové vyučování [online]. [cit. 21. 2. 2018] Dostupné z:
<http://www.projektovavyuka.cz/aboutProjects.aspx>

Projekt Odyssea [online]. [cit. 22. 2. 2018] Dostupné z: <http://www.odyssea.cz/>

Projekty Partners Czech [online]. [cit. 21. 2. 2018] Dostupné z:
<http://www.partnersczech.cz/projekty.htm>

Projekt interkulturní a globální výchovy Varianty [online]. [cit. 23. 2. 2018] Dostupné z:
<http://www.varianty.cz/>

Projekt Jeden svět na školách [online]. [cit. 23. 2. 2018] Dostupné z:
<http://www.jedensvetnaskolach.cz/index2.php?id=2>

Doporučuje se, aby se studenti zorientovali na portálu RVP (Dostupné z: <http://www.rvp.cz/sekce/3>)
- pročetli odkazy související s tématy ke státní závěrečné zkoušce (především sekce metodická podpora)

Povinná literatura

1. Baumann, Z.: *Tekuté časy: život ve věku nejistoty*. Praha: Academia, 2008.
2. Bureš Jan, Charvát Jakub, Just Petr, Štefek Martin: *Česká demokracie po roce 1989*. Praha: Grada, 2013.
3. Descartes, R.: *Rozprava o metodě*.
4. Eriksen, T. H.: *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál, 2008.
5. Fárek, M. a kol.: *Základy religionistiky. Světová náboženství, nová náboženská hnutí a religionistika*. Studijní texty pro pedagogy. Projekt Religionistické vzdělávací centrum. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008.
6. Giddens, A.: *Unikající svět: jak globalizace mění náš svět*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.
7. Hayesová, N.: *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998.
8. Hayes, N.: *Aplikovaná psychologie*. Praha: Portál, 2003.
9. Keller, J.: *Až na dno blahobytu*. Earth Save CZ, 2005.
10. Kohák, E.: *Člověk, dobro a zlo*. Praha: Ježek, 1993.
11. Liesmann, K. P.: *Teorie nevzdělanosti*. Praha: Academia, 2009.
12. Matějček, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2013.
13. Peregrin, J.: *Filozofie pro normální lidi*. Praha: Dokořán, 2008.
14. Platón: *Obrana Sókrata*.
15. Sartre: *Existencialismus je humanismus*. Praha: Vyšehrad, 2004.